

GAGAUZLAR

Kültürel Direncin Var Ettiği Türk Topluluğu

Hakan MOR
Sezgin GÜÇLÜAY

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kâğıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-375-515-7

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Kitap Adı
GAGAUZLAR
Kültürel Direncin Var Ettiği Türk
Topluluğu

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Yazarlar
Hakan MOR
ORCID iD: 0009-0002-3689-6534
Sezgin GÜÇLÜAY
ORCID iD: 0000-0002-1826-6371

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
HIS055000

DOI
10.37609/akya.3688

Kütüphane Kimlik Kartı
Mor, Hakan [ve başkaları...].
Gagauzlar Kültürel Direncin Var Ettiği Türk Topluluğu / Hakan Mor, Sezgin Güçlüay.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
218 s. ; 135x210 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253755157

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Bu eser sadeliğin ve samimiyetin timsali olan lakin çok genç yaşta yakalandığı amansız hastalığın ardından aramızdan ayrılan, Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim Müfettişi Hatice ZORLU KALEM'in aziz hatırasına ithaf edilmiştir.

ÖNSÖZ

Toplumsal yapıların oluşmasını sağlayan ana bileşenlerden biri de kültürel dokulardır. Kültürel dokular, milli kimliğin şekillenmesinde ve olgunlaşmasında büyük öneme haizdir. Özellikle kültürel dokuların alt başlığı olan dil faktörü, toplulukların milli kimliğini koruması ve milli kimliğin gelecek nesillere aktarılması sürecinde mühim rol oynar. Bu nedenle dil faktörü, milli benliğini korumaya özen gösteren toplulukların olmazsa olmazdır. Dolayısıyla bir kavim kullandığı dile sahip çıkmaz ise asimilasyon tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Dilini kaybeden topluluklar ve milletler ise daima tarih sahnesinden silinmeye mahkum olur.

Bu minvalde Türk unsurları, göç süreciyle beraber yerleştikleri topraklara kendi kültürel dokularını taşımayı ihmal etmemişlerdir. Her ne kadar zaman içerisinde Türklere ait kültürel doku, farklı kültürel dokulardan etkilenmiş olsa da kendine has özellikleri korumaya çaba göstermiştir. Türkler açısından din değişikliği söz konusu olduğunda bile Türkçe konuşulmaya devam edildiği sürece milli kimlik varlığını muhafaza etmiştir. Varlığını asimile olmadan devam ettiren bu kültürel devamlılık ise günümüz Doğu Avrupa ve Balkanlar coğrafyasının siyasi ve sosyal açıdan şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır.

Günümüzde etnik kimliğini ve kültürel dokusunu, kimliklerinin şekillendiği bölgede koruyabilmeyi başaran Türk topluluklarından biri de Gagauzlar'dır. Çavuşları bir kenara koyarsak, Gagauzlar en eski yaşam alanlarında etnik dokusunu ve kültürel değerlerini muhafazakâr bir tavırla koruyan yegâne Türk topluluğudur. Bu nedenle bizler, Gagauzlar üzerine bir araştırma yapmayı uygun bularak, uzun ve meşakatli bir çalışma süreci içerisine girdik. Ancak kaynak taraması aşamasında daha önce yapılan akademik

çalışmaların sadece belli başlıklar altında şekillendiğini gördük. İlâveten yapılan çalışmaların kronolojiye uygun olmaması ve bütünlük arz eden çalışmaların yeterli olmaması gibi nedenlerden dolayı kaynak çeşitliliğimiz oldukça kısıtlıydı. Yaşadığımız kaynak sıkıntısına rağmen elde edebildiğimiz verilere ve makalelere atıf yaparak, Gagauz tarihini ve kültürünü bir bütün olarak kronolojiye uygun bir şekilde siz değerli okuyuculara sunmak için çaba gösterdik.

Eserimizin temel gayesiye; Türklüğün ana karakteristik özelliklerini ortaya koyup, Gagauzların kim olduğunu, milli kimliklerini keşfetme sürecini anlamak ve bir Türk topluluğu olarak Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini benimsemelerine rağmen Türkçe konuşmaya devam edip, maruz kaldıkları asimilasyon sürecine karşı göstermiş oldukları direnci kavrayabilmektir. Naçizane gayemiz doğrultusunda, okuyucuların İskit Türklerinden hareketle, Gagauz Türk Topluluğu'yla ilgili bütün ayrıntılara ulaşabilmesini sağlayacak genel bir çalışma hazırladık.

Hazırlayıp, takdirlerinize sunduğumuz bu çalışma, okuyucuyu okurken düşünmeye sevk etmek, Türkler açısından asimilasyon sürecinin sadece din değişikliğiyle sınırlı olmadığını izah etmek ve kültürel değerlerin Türklük bilincinin korunmasında muazzam bir güce sahip olduğunu ispatlamaya yönelik olarak kaleme alınmıştır.

Tarih Uzmanı Hakan MOR - Doç Dr. Sezgin GÜÇLÜAY
ELAZIĞ-2025

SİMGE VE KISALTMALAR

BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviri
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDAV.	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİAV.	: Türk İdari Araştırmalar Vakfı
TİKA.	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT.	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
TUSAM	: Türkiye Ulusal Stratejik Araştırmalar Merkezi
YTY.	: Yeni Türkiye Yayınları

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1. Gagauz Adı ve Anlamı.....	1
1.2. Gagauzların Kökeni ve Etnik Kimliklerine Dair Nazariyeler.....	6
1.3. Etnik Kimlik Meselesinde Anadolu Selçuklu-Bizans Bağlantısına Dair Görüşler	21
1.4. Gagauzların Balkanlar ve Doğu Avrupa Coğrafyasına Göç Hareketleri	26

BÖLÜM 2

OSMANLI ÖNCESİ VE OSMANLI-RUS HÂKİMİYETİ DÖNEMİNDE GAGAUZ TÜRK TOPLULUĞU..... 39

2.1. Gagauz Türklerinin Moldova Coğrafyasına Yerleşme Süreci.....	39
2.1.1.Kavimler Göçü Sonrasında Dobruca'ya İskân Süreci ve Dobruca Oğuz Devleti.....	39
2.1.2.Osmanlı Devleti ve Gagauz Türk Topluluğu İlk Münasebetler	46
2.1.3.Osmanlıların Balkanları ve Doğu Avrupa'yı Fethi Sürecinde Gagauzlar	47
2.1.4.Osmanlı-Rus Savaşları Döneminde Gagauzlar.....	50
2.1.5. Çarlık Rusya ve S.S.C.B. Kuruluşu Arası Dönemde Gagauzlar	57
2.1.5.1. Çarlık Rusya Hâkimiyeti Döneminde Gagauzlar (1768-1918).....	57
2.1.5.2. Bağımsız Komrat Gagauz Cumhuriyeti'nin Kuruluşu	64
2.1.5.3. Romanya Krallığı Hâkimiyetinde Gagauz Türkleri	65
2.1.5.4. Sosyalist Sovyetler Birliği Yönetimi Altında Gagauzlar	67

BÖLÜM 3

GAGAUZ TÜRK TOPLULUĞUNUN BAĞIMSIZLIK UĞRAŞLARI VE GÜNÜMÜZ GAGAUZ YERİ ÖZERK CUMHURİYETİNİN KURULUŞ SÜRECİ	71
3.1. Moldova'nın Bağımsızlık Süreci.....	71
3.2. Gagauz Milli Bilincinin Uyanması ve Otonomiye Giden Süreç ...	75
3.3. Gagauz Meclisinin İlan Edilmesi ve Çalışmaları	79
3.4. Türkiye Cumhuriyeti ve Gagauzlar Arasındaki Münasebetler (1930-1940)	81
3.5. Gagauz Yeri Özerk Cumhuriyetinin Kuruluşu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yardım Çalışmaları	88
3.5.1. Gagauz Yeri Özerk Cumhuriyetinin Kuruluşu (23 Aralık 1994)	88
3.5.2. Otonomi Süreci ve Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Yardımları.....	90
3.5.3. 2014 Yılında Yapılan Referandumun Gagauz Yeri Üzerindeki Etkileri	93
3.5.4. Günümüzde Gagauz Yeri Özerk Bölgesi'nin Durumu	94
3.5.4.1 Coğrafya ve Demografik Yapı.....	94
3.5.4.2 İdari ve Siyasi Yapılanma.....	95
3.5.4.2.1 Gagauz Yeri Parlamentosu	97
3.5.4.2.2 Halk Topluğu (Gagauz Yeri Özerk Bölgesi Halk Meclisi).....	97
3.5.4.3 Gagauz Yeri Özerk Bölgesinin Tarımsal ve Sosyo-Ekonomik Yapısı	98

BÖLÜM 4

GAGAUZLARDA DİNİ YAPI VE İNANÇ MESELESİ	105
4.1. Ortodoks Hristiyanlığı Kabullenme Süreci.....	105
4.2. Dini Anlayışı ve İslami Etkiler	109
4.2.1. Allah / Tanrı İnancı	111

4.2.2. Şeytan Betimlemeleri.....	112
4.2.3. Ruhun Bedenden Ayrılması ve Cennet-Cehennem Algısı ..	114
4.2.4. Ölüm ve Ölüm Sonrası Hayat	115
4.3. Dini Yortular (Bayramlar)	119
4.4. Dini Ritüeller (Ayin) ve İnanışlar.....	121
4.4.1. Doğum (Vaftiz) Ritüelleri	122
4.4.2. Ölüm Ritüelleri.....	123
4.4.3. Nikâh Ritüellerinin (Steonoz) Dini Boyutu	124
4.4.4. Gagauzlarda Kurban Ritüelleri	126
4.5. Dini Kaynaklı Batıl İnanışlar ve Davranışlar	127

BÖLÜM 5

GAGAUZ KÜLTÜRÜ VE MEDENİYETİ.....	131
5.1. Aile Yapısı	131
5.2. Gagauzlarda Mimari ve Ev-Avlu Yapısı.....	133
5.3. Mutfak ve Yemek Kültürü.....	135
5.4. Gagauz Folklorü	136
5.4.1. Dans Alanı (Horu Yeri) ve Önemi	136
5.4.2. Gece Eğlenceleri (Ziyafet)	137
5.4.3. Kız Oyunları.....	138
5.4.4. Erkek Oyunları	139
5.4.5. Yetenek, Kamçı (Halat) ve İp Oyunları	139
5.5. Nişan, Düğün ve Evlilik Sonrası Hayat	140
5.6. Senenin Bölümleri ve Gagauz Halk Takvimi (Sopa Takvimi)	144
5.6.1. Halk Takvimine ve Yıllık Dönem İçinde Geleneksel Yortular (Bayramlar) ve Adetler.....	145
5.6.1.1. Yeni Yıl (Ocak)	146
5.6.1.2. Gücük Ay- Kısa Ay (Şubat).....	148
5.6.1.3. Mart Baba (Mart)	149

5.6.1.4. Aprel- Çiçek Ayı (Nisan)	151
5.6.1.5. Maiz Ayı – Pipiruda (Mayıs)	152
5.6.1.6. Ay Petro Ayı (Haziran)	153
5.6.1.7. Orak Ayı (Temmuz)	154
5.6.1.8. Harman- Lobut Ayı (Ağustos)	155
5.6.1.9. Eylül	156
5.6.1.10. Kasım Ayı (Ekim)	156
5.6.1.11. Canavar Yortuları (Kasım)	156
5.6.1.12. Aralık	157
5.6.2 Mahalli (Yerel) Bayramlar	159
5.7. Gagauz Mitolojisi	160
5.7.1. Doğa İlgili Mitler ve İnanışlar	162
5.7.1.1. Yer (Toprak) ve Gökyüzü	162
5.7.1.2. Güneş, Ay ve Yıldızlar	163
5.7.1.3. Bulut, Gök Gürldemesi, Şimşek (Çimşirik), Yağmur ve Rüzgâr (Lüzgar)	165
5.7.1.4. Ateş ve Ses	167
5.7.2. Hayvanlarla İlgili Mitler ve İnanışlar	168
5.7.2.1. At (Beegir)	168
5.7.2.2. Kurt (Canavar)	169
5.7.2.3. Köstebek ve Fare	170
5.7.2.4. Kurbağa (Kurbaa)	171
5.7.2.5. Kaplumbağa (Kaplun Bua)	171
5.7.2.6. Leylek (Lelek) ve Turna	171
5.7.2.7. Kırlangıç (Hacı Kadıncık) ve Kedi	172
5.7.2.8. Karga (Garga) – Serçe ve Kartal	173
5.7.2.9. Baykuş (Kukumav) ve Gugukkuşu (Kukukkuşu)	174
5.7.2.10. Yılan (İlan) ve Boa Yılanı (Balauru)	174

5.7.2.11. Saksagan (Saksan) ve Tavuk (Tauk)	175
5.7.2.12. Arı (Kuvan), Örümcek (Payak-Payacan), Bit ve Uğur Böceği (Kalina).....	175
5.7.3. Mitolojik Varlıklarla İlgili İnanışlar	176
5.7.3.1. Talısim (Tılsım) - Cadı ve Rusali.....	177
5.7.3.2. Çarşamba Karısı, Cuma Babusu ve Pazar Ana.....	178
5.7.3.3. Mogucu (Gogucu-Gogu) ve Cuma	179
5.7.3.4. Lohusacı (Bet Karısı - Albastı).....	179
5.7.3.5. Nazar	180
5.7.3.6. Dev İnanışı (Tepe-Göz).....	180
5.8. Gagauz Kültürü ve Medeniyetine Papaz Mihail Çakır'ın Katkıları.....	182
5.9. Yazı, Dil ve Edebiyat.....	184
5.9.1. Gagauz Türkçesi	185
5.9.2. Türkü, Mâni ve Ağıt	187
5.9.3. Deyim ve Atasözleri.....	189
5.9.4. Destanlar	190
5.9.4.1. Köroğlu Destanı	191
5.9.4.2. Tepegöz Destanı.....	192
5.9.4.3. Diğer Destanlar	193
5.9.5. Gagauz Rakam Sistemi	193
SONUÇ	195
KAYNAKÇA	199

KAYNAKÇA

- Adıbelli, R. (2010). *Prof. Harun Güngör Armağanı*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Amanjolov, S. A. (1994). Kazakistan'daki Gagauzlar, *TDTD*, İstanbul.
- Anzerlioğlu, Y. (2004). Geçmişten Günümüze Türk Dünyasında Hristiyan Türkler, *KARAM (Karadeniz Araştırmaları Merkezi)*, S.2, İzmir.
- Arat, E. (2021). *Moldovya- Gagauziya Anıları*, Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Argunşah, M. (2002). *Gagauzların Tarihi*, Türkler Ansiklopedisi, C.20, YTY, Ankara.
- Armağan, M. (1996). *Orhan Gazi*, Osmanlı Ansiklopedisi (Tarih/Medeniyet/Kültür), C.1, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Armağan, S. (2016). Gagauz Türkçesinde Kullanılan Aile ve Akrabalık Adlarının Deyim ve Atasözlerine Yansıması, *Akademik Sosyal Bilim Çalışmaları Dergisi, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz II.
- Armaoğlu, F. (2003). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, TTK Yayınları, Ankara.
- Baboğlu, N. İ. (2000). *Publistika Yazılarından*, Kişineu.
- Baboğlu, N. (1993). İgnojen, *Anasözü Gazetesi*, S.32 (241).
- Balaşçev, G. (1917). *Drrjavata na Oguzita v Dobrudja*, Voenni İzvestiya, Sofya.
- Balaşçev, G. (1930). *Mihael Paleologos'un Oğuz Devletine Desteği*, Sofya.
- Başer, A. (2018). *Osmanlı Devleti ve Gagauzlar*, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Beydili, K. (1994). *Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa*, İrcica Yayınları, İstanbul.
- Bigayev, R. L. ve Danilov, P. A. ve Umarov, M. U. (1983). Orta Asya'da Yaşayan Gagauzların Folklorleri Üzerine, (Çev. Harun Güngör), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.22, İstanbul.
- Boratav, N. P. (1994). 100 Soruda Türk Folklorü, İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Bozatay Anbarlı, Ş. (2018). Gagauz Kimliği ve Özerkliği Çerçevesinde Moldova Kamu Yönetimi Reformlarının Gagauz Yeri (Gagauz Yeri Özerk Bölgesi) Açısından Değerlendirme, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C.6, S. 14, Ankara.
- Bulgar, S. (2006). Gretsiy (Yunanistan) Gagauzları, *Sabaa Yıldızı*, Komrat.
- Bulgar, S. (2016). Türkiye'de Gagauz Studentleri, *Türk Yurdu Dergisi*, Ankara.
- Bulut, R. (2016). *Moldovya'daki Gagauz Türkleri*, Fakülte Kitabevi Yayınları, İsparta.
- CCA. 030.10.116.810.12
- CCA. 030.10.246.666.30.
- Cebeci, A. (1992). Osmanlı Devleti'nde Gagauzlar, *Türk Kültürü Dergisi*, S.354, s.583-589, İstanbul.
- Cebeci, A. (2008). 16. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Chirciu, D. (2014). *Günümüzde Gagauz Yeri'nde Yaşanan Göçler ve Nedenleri, Tehlikedeki Diller Dergisi*, Ankara.
- Cohen, C. (2001). *Gagauzların Kökeniyle İlgili Tartışmalı Hususlar, TDTD, İstanbul*.
- Çakır, M. (1982). *Besarabyalı Gagauzların Tarihi*, TDAV Yayınları, İstanbul.
- Çakır, M. (2007). *Besarabyalı Gagauzların İstoriyası*, Pontos Yayınları, Kişinev.
- Çimpoş, L. (2018). *1812 Yılında Düzenlenen Tarihi Bükreş Antlaşması*, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Çimpoş, L. (2019). *Gagauzların İlk Yaz Yortuları (Bayramları) Adetler ve Onlara Bağlı Folklorik Unsurlar*, 9. Milletlerarası Türk Halk Kongresi- Gelenek Görenek ve İnanışlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çobanoğlu, Ö. (2001). *Türk Mitolojisi*, Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi, C.1, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Çoruhlu, Y. (2024). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Decei, A. (1969). *Dobruca*, İslam Ansiklopedisi, C.III, MEB Yayınları, İstanbul.
- Decei, A. (1997). *Dobruca*, İslam Ansiklopedisi, C.3, MEB Yayınları, İstanbul.
- Demir, N. (2011). *Saltık-name ve Selçukname Işığında Gagauz Türkleri*, ZfWT (Zeitschrift für die Welt der Türken).
- Dilektaş, C. (2020). *Gagauzların Dil Durumu Üzerine Toplumbilimsel Bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Dimitrov, G. (1909). *Gagauzi*, IVAD, C.II. Varna.
- Dinç, A. (2022). *Gagauzlara Dair*, Bengü Yayınları, Ankara.
- Durmuş, İ. (2008). *İskit İmparatorluğunun Yıkılış Nedenleri*, Akademik Bakış Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, A. B. (1989). *Gagauzlardan Yeni Haberler*, Türk Kültürü Dergisi, Ankara.
- Ercilasun, A. B. (1993). *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Erdem, M. (1995). *Hristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Erendor, M. (2021). *Gagauz Türkleri "Gök-Oğuzlar"*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- Ergin, M. (2001). *Dede Korkut Kitabı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Erim, N. (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C.1, (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları), TTK Yayınları, Ankara.
- Formuzal, M. (2010). *Gagauzya'da Yatırım İmkânları*, 9. Türk Dünyası Ekonomi, Bilişim ve Kültür Forumu (İstanbul, 11-13 Aralık 2009) Küresel Krizde Türk Dünyası Ekonomileri ve Destekler Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Gagauzskiy Vopros, İnvestiya Gazetesi*, 15 Kasım 1989.
- Gencer, A. İ. (1992). *Berlin Antlaşması*, TDVİA, C.13, TDV Yayınları, Ankara.
- Givre, O. (2006). *Un Rituel Balkanique Ou Un Rituel Dans les Balkans*, Paris.
- Golden, P. B. (2023). *Türk Halklarının Tarihine Giriş*, (Çev. Osman Karatay), Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- Gökdağ, B. A. (2015). Moldova'nın Transdinyester Sorunu ve Gagauz Özerk Bölgesi, *Yeni Türkiye Dergisi*, S.70, Mart-Haziran 2015, Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Gradeşliev, I. (1993). *Gagauzite*, Biblioteka Dobrudja, Sofya-Dobriç.
- Guboğlu, M. (1989). *Prof.-Protoieren (Baş-Papaz) Mihail Ceakir (Mihail Çakır), (1861-1938)'ın Ölümlünün 50. Yılı Münasebetiyle*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Guboğlu, M. (1981). *Gagauzların Aslına Ait Faraziyeler ve Kendi Fikirlerim*, TTK Yayınları, Ankara.
- Guboğlu, M. (2018). Etniçeskaya Prinadlejnost Gagauzov, *TUDEHAD*.
- Güleç, H. ve Durlu Özkaya, F. (2022). Gagauz Mutfak Kültürü, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi XIX /74*.
- Güngör, H., Argunşah, M. (1998). *Gagauzlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Güngör, H., Argunşah, M. (2002). *Gagauz Türkleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güngör, H. (1986). *Seyyid Lokman Oğuznamesi*, Türk Diyanet Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Güngör, H. (1997). Gagauz (Gökoğuz), *Yeni Türkiye Dergisi*, Ankara.
- Güngör, H. (2018). *Gagauz inanışlarında Şamanizm*, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Hatlas, J., Zyromski, M. (2011). Bucak'taki Gagauzların Hayatında Din, *TBAD*.
- Hünerli, B., Arnaut, T. (2016). *The Gagauz in Ukraine*, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türkistan, Kazakistan.
- Iusumbeli, İ. (2005). Gagauz Türklerinin Mitolojisi Üzerine Bir Deneme, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Yıl. 17, S. 68.
- Iusumbeli, İ. (2008). *Gagauz Yeri'nde Kadın*, Doktora Tezi, Ankara.
- İnan, A. (2015). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Altınordu Yayınları, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1999). *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Kapalo, J. A. (2011). *Text, Context and Performance: Gagauz Folk*, Leiden.
- Karakulak, M. (2016). Türkiye'de Prut Savaşı Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.15, S.59, Ankara.
- Karanfil, G. (2013). Yakın Tarihden Bugüne Gagauzların Dili: Genel Bir Bakış, *Tehlikedeki Diller Dergisi*, Ankara.
- Karanfil, G. (2015). Gagauziya'da Gagauz Dilinin Durumu, *EAS*.
- Karasu, C. (2002). 19. Yüzyılda Rusların Eflak ve Boğdan İşgalleri, *Türkler Ansiklopedisi*, YTY, Ankara.
- Karpat, K. (1994). *The Seljukid Origin of the Gagauzes*, Etnograficheskoe Obuzrenie.
- Karpat, K. (1996). Gagauzlar, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, s.288, Ankara.
- Karpat, K. (2012). *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kartal, E. (2016). Moldova Dış Politikasında Gagauzların Yeri, *Türk Yurdu Dergisi*, Ankara.

- Kaşıka, S. (2016). *Yeni Uluslararası Göç Hareketleri ve Türkiye'deki Moldovyalı Kadın Hizmetçiler*, Conference, Cultural Changes in the Turkic World, İstanbul.
- Kayapınar, A. (2013). *Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması: Dönemlendirme Sorunu ve İskan*, Türk Tarihinde Balkanlar, C.1, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.
- Kılıç, A. (1997). *The Gagauz*, Bilkent Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Kılıç, O. (2018). *Gagauz Coğrafyasının Osmanlı İdari Taksimatındaki Yeri*, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Kılıç, Ş. (2013). *Bizans Kısa Kronikleri*, İthaki Yayınları, İstanbul.
- Koçak, Z. (2017). 1787-1792 Osmanlı Rus Savaşında Değişen Dengeler ve Yaş Antlaşması, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXII/2, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Korkmaz, A. (2022). XIX. Yüzyıl Doğu Avrupa'nın Besarabya Bölgesinde Gagauz Türkleri, *Milliyetçilik Araştırma Dergisi*, 4(2) s.33-70
- Kotenko, V., Gaydarlı, G. (1992). Gagauz Açılışı Terimleri, IV. Milletlerarası Yemek Kongresi, 3-6 Eylül 1992, Kombassan Yayınları, Konya.
- Köksal, R. (2014). *Gagauzlar, Türk Yurdu Dergisi*, Ankara.
- Kurat, A. N. (1937). *Peçenek Tarihi*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- Kurat, A. N. (2014). *Rusya Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara.
- Kurt, B. (2017). *Gagauz Yeri Özerk Bölgesinde Türkiye Türkçesi Öğretimi*, Sonçağ Yayınları, İstanbul.
- Kvilinkova E. (2016). *Gagauziya Kadınları Geçmişte ve Bugün*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.
- Kvilinkova, E. (2001). Prazdnik Hederlez u Gagauzov i Obraed Jertvoprinoşenia Jivatnogo (Kurban), *Nezovismaya*, S.12, Moldova.
- Lewis, B. (2021). *İnanç ve İktidar /Orta Doğu'da Din ve Siyaset*, (Çev. Ayşe Mine Şengel), Gurur Matbaacılık, Ankara.
- Lorga, N. (2019). *A History of Roumania*, Histria Books, London.
- Lorga, N. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.5, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Manov, A. (2022). *Gagauzlar (Hristiyan Türkler)*, (Çev. M. Türker Acaroğlu), TTK Yayınları, Ankara.
- Maruneviç, M. (1988). *Material Culture of the Gagauz Con. 19 th- Early, 20 th Century*, Chisinau.
- Maruneviç, M. (2000). *Gagauzların Bugünkü Kültür Durumu*, AKM Yayınları, Ankara.
- Miller, T. S. (1975). *The History of John Cantacuzenus*, CUA, Washington.
- Monitorul Oficial al Republici Moldova, 14 Ocak 1995
- Moşkov, V.A. (2006). *Balkan Yarımadasında Türk Kavimleri*, Manas Yayınları, Elazığ.
- Moşkov, V.A. (2021). *Bender İlinin Gagauzları (Etnoğrafik Yazı ve Materyaller)*, (Çev. Yuliana Bayram), TIAV Yayınları, Ankara.
- Necatigil, B. (2000). *100 Soruda Mitologya*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Nikologo, D. (2004). *The Food System of the Gagauz People in the XIX. – Early XX Century*, Chisinau.

- Onofrey, A. Z. (2008). Tarihsel Süreçte Gagauz Türkleri, *Hikmet Dergisi*, İstanbul.
- Ögel, B. (2014). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara.
- Öncü, A. S. (2014). 1991-1995 Yılları Arası Türkiye Moldova İlişkileri ve Gagauzlar, *Gazi Türkiyat Dergisi*, Ankara.
- Özcan, A. (1992). *Boğdan*, TDVİA, C.6, TDV Yayınları, Ankara.
- Özçayan, O. (2013). *Gagauzlar*, Beykent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özçelik, M. E. (2008). *Gagauzların Menşei Meselesi*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Özkan, N. (2007). *Gagauz Destanları*, TKD Yayınları, Ankara.
- Öztürk, M. (2018). Gagauz Kültürünün Türk Kültürü ile Mukayesesi, 1. Uluslararası Devleti olmayan Türk Toplulukları Bilgi Şöleni – Gagauz Dili, Tarihi, Coğrafyası ve İnanç Sistemleri, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Özyurt Ulutaş, S. (2020). *Bir Diplomatın Gayr-ı Resmi Mücadelesi: Hamdullah Suphi'nin Bilinmeyen Gagauz Müdafası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Uşak.
- Peker Çınar, G. (1997). Gagauzlar, *Yeni Türkiye Dergisi*, Türk Dünyası Özel Sayısı II, S.16, İstanbul.
- Peker, G. (1995). Gagauz Özerklik Süreci Dün ve Bugün, *Avrasya Etüdları*, Ankara.
- Perçemli, V. (2011). *Gagauz Türklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Radloff, W. (2015). *Türk Boylarının Halk Edebiyatı Örnekleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Radova, O. K. (2004). *Tına Ötesi Göçmenleri ve Gagauzlar*, Türksav Yayınları, Ankara.
- Radova, O. K. (2012). Gagauzların Etnik Tarihi, *TUSAM Dergisi*, Kars.
- Sabaa Yıldızı* (Üç Aylık Jurnal), (1996). *Gagauzlar Brezilya'da*, (Etnos, Kultura, İstoria), S.2, Gagauziya-Avtonom Bölgesi.
- Sağlam, N. A. (2019). *Post-Sovyet Süreçte Gagauz Kimliğinin Yeniden Üretilmesi Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Sağlam, N. A. (2020). *Türkiye'deki Gagauz Göçmen Profili*, Kesit Akademi, Erzurum.
- Sandalyeci, S. (2021). Gagauz Türkçesi Söz Diziminin Ölçünlü Türkiye Türkçesiyle Mukayesesi Üzerine Bir Deneme, *Araştırma Makalesi, Dil Araştırmaları*, Yıl:15, Dönem:2021/Güz, S.29.
- Soroğanu, E. C. (2004). V. Moşkov'un (1902) hem Avtor'un (2002) Tarafından Beşelme Küüyünde Toplanan Gagauz Halk Kalendar Adetlerinin hem Adet Sıralamalarının Karşılaştırılması, *Sabaa Yıldızı*, S. 29-31, Komrat.
- Stamova, M. (Bahar 1999). Gagauz Türklerinin 19-20. Yüzyıl Tarihine Dair Malzemeler, *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.1, Ankara.
- Sümer, F. (1991). *Gagauzların Aslı II*, Türk Diyanet Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tanasoğlu, D. (2002). *Gagauzlar*, Türkler Ansiklopedisi, C.20, YTY, Ankara.

- Tanrıöver, H. S. (1987). *Günebakan*, (Çev. Fethi Tevetoglu), Kültür Bakanlığı, İstiklal Matbaası, İzmir.
- Tika, (2012). www.tika.gov. tr.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihi'ne Giriş*, Enderun Yayınları, İstanbul.
- Turan, O. (1998). *Selçuklular Zamanında Türkiye- Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1328)*, 6. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Turan, O. (2023). *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Turan, R. (2006). *Tarih İçinde Gagauz Selçuklu İrtibatı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları, S.39, s. 46, Ankara.
- Tylor, E. (1989). *Pervobitnaya Kultura*, (Çev. D. A. Koropçevskiy), Moskva, Politizdat.
- Uçar, H. (2020). Bir Kültürün Özellikleri: Türklerde Su Kültü, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, İstanbul.
- Uğurlu, A. S. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Bir Gagauz Türk'ünün Anıları, 1. Uluslararası Devleti Olmayan Türk Toplulukları Bilgi Şöleni (*Gagauz Dili, Tarihi, Coğrafyası ve İnanç Sistemleri*), Bursa.
- Uslu, B. (2017). *Türk Mitolojisi*, Kamer Yayınları, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK Yayınları, Ankara.
- Velev, R. (2007). *Moldova'da Ulusal Azınlıklar ve Agit'in Rolü*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Witteck, P. (1952). *Yazıcıoğlu Ali on the Christian Turks of the Dobruja*, Üniversty of London.
- Yazıcızade, A. (2004). *Selçuk-Name*, TTK Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Ö. (Bahar 2019). 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı'nda Rusların Trabzon ve Akçabat Saldırılarına Dair Bazı Yeni Bilgiler, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S.26, Serander Yayınevi, Trabzon.
- Yoloğlu, G. (1996). *Gagauzlar*, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü.
- Zajackowski, W. (2018). *Gagauzların Etnogenezine Dair*, TUDEHAD.
- Zajackowski, W. (1966). *Język i Folklor Gagauzów z Bulgari*, Krakowie.
- Zanet, T. (2010). *Gagauzluk: Kultura, Ruh, Adetlar*, Pontus Yayınevi, Kşinev.
- Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.VI, Yeditepe Yayınları, İstanbul